

De 'Affaire Ruf'

Crisis in het Stedelijk Museum

De 'Affaire Ruf'

Crisis in het Stedelijk Museum

Door Egbert Dommering

ISBN 9789402133592

Uitgever: Brave New Books, Amsterdam 2019 (www.bravenewbooks.nl)

© 2019 Mr E.J. Dommering bv

Foto cover door Joost van den Broek : Start van de sloop van de nieuwe vleugel van het Stedelijk Museum op 9 oktober 2006; wethouder Carolien Gehrels gooit een steen door de ruiten van deze vleugel.

Foto achterkant door Cassander Eeftinck Schattenkerk
(www.schattenkerk.nl): Egbert Dommering

Inhoudsopgave

Voorwoord 7

Hoofdstuk 1:

Het Einde en de weg er naar toe 9

Hoofdstuk 2:

Terug naar de Top 19

Hoofdstuk 3:

Enige algemene vragen rond het ‘cultureel ondernemerschap’ 34

Hoofdstuk 4:

De Affaire Ruf 46

Hoofdstuk 5:

Slotopmerkingen 72

Verkorte biografie van Egbert Dommering 79

Bijlage 1 80

Bijlage 2 84

Bijlage 3 85

Bijlage 4 87

Bijlage 5 93

Voorwoord:

De urgentie van dit boek

Het Stedelijk museum werd in oktober 2017 getroffen door bestuurlijke en directiecrises die hun weerga in de geschiedenis van het museum niet kennen: de directeur Beatrix Ruf moest vertrekken en een half jaar later, onder druk van het personeel en de interim-directeur, ook de Raad van Toezicht. Het museum bleef stuurloos achter. Er zijn verschillende redenen om bij deze gebeurtenissen nader stil te staan en geen genoegen te nemen met de houding van de huidige beslissers: streep er onder, geen herrie in de tent meer, we benoemen een nieuwe Raad van Toezicht, nieuwe directeuren en we gaan weer vrolijk verder. Dat was de toon van het bericht van de directie en de Raad van Toezicht in het in april 2019 gepubliceerde jaarverslag 2018 van het museum, dat leest als de Newspeak van het Ministry of Truth in 1984 van George Orwell. En dat is de toon gebleven bij de later gevolgde benoemingen van de artistieke en de zakelijke directeur: het recente verleden heeft niet plaatsgehad. Daarvoor is dat wat er is gebeurd te onfatsoenlijk, de schade aan 'het merk Stedelijk' te groot, en daarvoor is er, zo vind ik, teveel structureel aan de hand, waar je niet zo maar even een streep onder kan zetten. Dit boek is een poging al deze aspecten te analyseren.

Dit boek is, behalve op openbare bronnen, die ik in de tekst noem, gebaseerd op vertrouwelijke gesprekken met personen in en rondom het museum die ik en Jan Dietvorst, deels gezamenlijk, hebben gevoerd. Wij danken de personen die wij gesproken hebben voor de aandacht en bereidwilligheid om over dit onderwerp dat ze ter harte gaat te spreken. Voorts heb ik via een wobprocedure en uit vertrouwelijke

bronnen een aantal documenten gekregen die ik als bijlagen opneem.

Ik dank Jan Dietvorst zonder wie ik dit essay niet had kunnen schrijven. Wij deden onderzoek voor deze beschouwingen waarvan wij de inhoud met elkaar diepgaand hebben besproken.

Ik dank enkele niet bij naam genoemde experts die de teksten hebben gelezen en becommentarieerd.

Egbert Dommering

Hoofdstuk 1:

Het einde en de weg daar naar toe

Een wonderlijk feestje

Op vrijdagavond 18 januari 2019 kwam er een heel gezelschap samen in een groot pand aan de Herengracht in Amsterdam. De genodigden kwamen voor wat in de uitnodiging was aangekondigd als ‘A dinner of Appreciation’ ter ere van Beatrix Ruf, voormalig Directeur van het Stedelijk Museum. Iedereen was er: oud-leden van de Raad van Toezicht en (oud) sponsors van het museum, (oud) medewerkers van het museum, adviseurs, vrienden, onmiddellijk betrokkenen. De eettafel met gasten was bijna zo lang als het majestueuze grachtenpand diep is van gracht tot achtertuin. De stemming zou je het best kunnen omschrijven als omfloerste vrolijkheid. Het was een diner om Ruf te danken en te eren, maar deze feestvreugde werd gedempt door wat door de meeste aanwezigen werd gevoeld als de ceremoniële bezegeling van een nederlaag. Aan tafel werd Ruf door enkele aficionado’s toegesproken met woorden van persoonlijke vriendschap, gelukkig, in de tegenwoordige tijd en woorden van waardering, spijtig genoeg, in de verleden tijd. Want zo was het: allen die daar bijeen waren hadden ieder op hun eigen manier gestreden voor haar aanblijven als directeur en voor haar eerherstel. Zij was, naar hun oordeel, in oktober 2017 ten onrechte onder druk gezet door de nog maar net aangetreden voorzitter van de Raad van Toezicht en enige leden van die Raad om, na negatieve publiciteit over vermeende belangenverstrengeling in *NRC Handelsblad*, af te treden als directeur. Nadat zij door een onafhankelijke onderzoekscommissie was vrijgepleit, hadden de gemeente, de interim-directeur en de ondernemingsraad van het museum desondanks haar terugkeer geblokkeerd en de overgebleven leden van de

Raad van Toezicht weggestuurd. Zij, ‘appreciatie gasten’, hadden het anders gewild, maar zij waren verslagen. Na de laatste toespraak, riep één van de gasten: ‘Dit is geweldig, dit moeten we ieder jaar doen!’ Hij kreeg bijval onder gelach: joepie, wat een goed idee! Het past inderdaad in onze protestantse cultuur om een requiem ieder jaar feestelijk te herhalen.

Waar ging het fout?

Het begint al bij de verzelfstandiging van het Stedelijk omdat het concept van de verzelfstandiging van musea toen en nu, naar mijn oordeel, in het algemeen niet voldoende is doordacht. Daardoor is de ‘affaire Ruf’, afgezien van de individuele details die niet mis zijn, ook het type probleem dat je kunt verwachten en dat je ook inderdaad vóór Ruf al ziet optreden. De vragen die daarbij aan de orde komen zijn: of in de gekozen opzet het museum werkelijk zelfstandig is geworden van de gemeente Amsterdam, wat de politieke motieven voor verzelfstandiging waren en hoe die in de nieuwe opzet al of niet vorm zijn gegeven, hoe het management van de nieuwe zelfstandige organisatie is geregeld, welke belangengroepen er rond het museum bestaan en hoe zij in die nieuwe structuur al of niet zijn vertegenwoordigd. Verder is er het moeilijke vraagstuk van de artistieke, politieke en economische ‘omgeving’ die al of niet meewerkt aan de verzelfstandiging. Mijn inschatting is dat er veel actoren in die ‘omgeving’ waren die een echte verzelfstandiging hebben tegengewerkt. En dan is er nog de complicerende factor van de nieuwbouw, waarover van alles is te zeggen, maar vooral ook dat deze moeilijk is te exploiteren.

De inhoud van deze analyse

Het museum ontplooidde zich onder de directeurs Edy de Wilde (1963-1985), Wim Beeren (1985-1993) en Rudi Fuchs (1993-2003) maar het bleef een speelbal van gemeentelijke politiek, de niet tot realisering komende nieuwplannen, en budgettaire en zakelijke problemen. Ook zien we hoe in die periode in museumland de roep om verzelfstandiging en ‘cultureel ondernemerschap’ toenam en hoe het Stedelijk met die vragen worstelde. Kort gezegd: De Stad was eigenaar van het ge-